
Různé

Rozloučení s Ivanem Dubským

Jednou z klíčových otázek filosofie je ta po jejím určení a smyslu. Odpověď na otázku „Co je filosofie?“ v sobě totiž implicitně nese i odkaz na metodu, tedy způsob, jak filosofii provozovat, respektive jak přistupovat k jejím dílčím otázkám. Už z tohoto důvodu není mnoho filosofů, kteří by na takto položenou otázku odpověděli pozitivně bez vypracování systému či alespoň pokusu o jeho nástin. Je zvláštní, že při recepci filosofického díla otázka po tom, zda je text (skutečně) filosofický, případně proč, vůbec nezaznívá. Otázka „Byl autor skutečně filosof?“ pak už vůbec nedává smysl, protože samo dílo již vydává (anebo nevydává) svědectví o autentické filosofické praxi a o tom, že autorovo – ať již výslovné či nevýslovné – porozumění filosofii se nějak protíná s naším.

Ivan Dubský patřil mezi několik málo výjimečných představitelů české filosofie, kteří by se s odpovědí na danou otázku dlouho nerozpakovali a filosofii by vymezili kladně. Dubský, který 17. května tohoto roku zesnul, definoval filosofii jako cestu, a to nikoliv metaforicky či pateticky, ale naprosto prakticky, věcně, jako cestu určovanou zákonitostmi a podmínkami pozem-

ského života, fyzickou zkušeností těla, rozumu, jejich omezeními, možnostmi – zdravím i nemocemi. Jako metodu takové cesty potom definoval život, tj. proces, který člověk nemá tak úplně ve své moci, a přesto je pouze na něm, zda to bude život dobrý či špatný.¹ Filosofie v Dubského pojetí dávala smrtelné a omezené existenci smysl, vedla ji a do značné míry činila snesitelnou, ba vůbec možnou. Na rozdíl od akademické filosofie, kladoucí důraz na produkci textů a snahu překonat život dílem, Dubský s patřičnou mírou realismu až naturalismu filosofii potřeboval (a provozoval) jako prostředek přežití. To se na jedné straně promítalo jak do jeho neskonale vůle recipovat ohromné množství – nejen filosofické – literatury, což vyústilo do obdivuhodné erudice, tak na straně druhé i do menší motivace psát učená pojednání. Texty, které nám autor odkázal, charakterizuje více než akademická teoretizace snaha vyrovnat se s nějakým žitým problémem, pochopit oblíbeného myslitele, reflektovat filosofické otázky z podstatných perspektiv.

---

1 Dubský, I., *Per viam. Stati a eseje*. Praha, Torst 2003.

Realismus a otevřenost se projevovaly také ve filosofově zálibě v disputacích. Dubský měl mnoho přátel, a i když posledních dvacet let ze svého bezmála stoletého života strávil upoután na lůžko, často a rád přijímal návštěvy, s nimiž diskutoval o (jejich a jeho) životě a aktuálním bádání. Se svou druhou ženou Jaroslavou srdečně vítali návštěvy v bytě v Templové ulici, později pak v Soukenické. Filosofův pokoj zdobila klasická knihovna a na dohled odlítek posmrtné masky Friedricha Nietzscheho, Dubského nejoblíbenějšího autora, dalo by se snad i říci myšlenkového soupeřníka a druha. Návštěva filosofa v soukromí domova působila jako návštěva jiného světa, světa opravdového a přitom neskutečného, téměř imaginárního světa staré Prahy, kde disputace postihovaly společenské pohyby a slova měla moc je měnit, či alespoň adekvátně vystihovat. Byť se dnes sókratovský aspekt filosofie opomíjí, Dubský reprezentuje dobrý příklad jeho trvajících platností a významu. Míra vlivu je pochopitelně těžko měřitelná, ale Dubskému lze těžko upřít podstatný význam při formování filosofické diskuse v Československu v 60. letech minulého století, při udržování autentické filosofické práce mimo akademické ústavy či při uchovávání česko-německé intelektuální spolupráce a dialogu v období komunistické moci. Ani jeho disidentská práce není zanedbatelná. Jako jeden z prvních podepsal Chartu 77 a zhusta publikoval v samizdatech. Filosofové, kteří v období totality působili v akademické sféře, přátelství s Dubským anebo vliv

jeho osobnosti na svou tvorbu jen stěží skrývali.

Jak bylo řečeno, Dubského nejoblíbenějším myslitelem byl Friedrich Nietzsche. Z esejů, které reflexi Nietzscheho díla věnoval, je patrné, že jej fascinoval především autorův intelektuální výkon a vzepětí, s nímž se postavil na začátek modernity jako myslitel – ničitel zásvětlí. Snaha myslet skutečnost z ní samé, postihnout slovy to, co je, důraz na realismus tak silný, že vede k odmítnutí jakékoliv staré (konvenční) teorie a morálky a v přehodnocování dovádí autora až na samu mez normality, to všechno jsou motivy, jimiž se Dubský opakovaně zabýval, fascinován Nietzscheho individualismem. Více než osobnost však vnímal možnost zkonkrétnění ideje, reálného myšlení, jímž jedinec postihuje celek skutečnosti. Pro Dubského to byl Nietzsche, nikoliv Hegel, kdo neadekvátněji vyjádřil kontradikce modernity a ukázal možnost reálného myšlení či myšlení reálného.

Možnost postihnout všeobecné jednotlivým, a maximalizovat tím jednak jednotlivé v aktu uchopení všeobecného (bytí), jednak všeobecné v samotné možnosti vystoupit, představuje princip, který stál také v základu Dubského filosofického zájmu o čas.² Otázka času byla pro Dubského filosofování zásadní. Řešil ji z určité fenomenologické perspektivy, přičemž se zaměřoval

2 Dubský, I., *Čas kouzelného vrchu. Revolver Revue*, 2008, č. 72, s. 187: „Na konci války, v době dějinného přeryvu a vypětí ‚historického času‘, mi Proust otevřel oči pro záhadnou záležitost s časem a smysl času se stal postupně i mým životním smyslem.“

především na formy prožívání a zakoušení času. Namísto reflexe vědomí však postupoval formou recepce filosofických a literárních děl moderních autorů, jimž se – dle jeho mínění – podařilo uchopit moderní čas adekvátně. Patřili mezi ně vedle Prousta a Nietzscheho také Jean-Paul Sartre, Albert Camus, Rainer Maria Rilke, Thomas Mann a pochopitelně Martin Heidegger; všichni ti, kteří popisovali proměnlivou zkušenost s časem.

Dubský analyzoval rozdílné roviny času a formy jeho zakoušení – lineárního a do budoucna zaměřeného času práce, plánování, organizace na jedné straně a času konstantního, neplynoucího, protaženého do sledu totožných nyní na straně druhé. S oporou v Heideggerově díle pak zdůrazňoval fakt, že různé časové roviny může člověk vnímat jen proto, že je sám časový a současně „vykloněný do nicoty“, tj. do prostoru bezčasí. Jako časový je člo-

věk konečný a jako přesahující časovost smrtelný. Smrt tak logicky člověka doprovází nejen v okamžiku smrti. Jen skrze ni se člověku „otevřít bytí“. Nikoliv však jako danost, ale způsobem výkonu člověka, který se „vykloněn do nicoty“ v sobě usebírá a shromažďuje časové dimenze, aby v jejich rámci otevřel svět a v něm se rozvrhoval.³ Dubského filosofování o čase bylo časové a šlo mu primárně o čas jako jakousi původní rovinu možnosti být. Jako bytostně časové se odehrávalo v přítomnosti smrti jako posledního soudce. Vylučovalo víru a pověru tak silně, že filosofie nemohla být ničím jiným než cestou stálého přehodnocování. I kvůli tomu nemohla smrt Dubského překvapit. Věděl, že pouze smrt jako věčná společnice umožňuje člověku skrze čas zpřítomňovat jsoucí a že jen vůči ní může být filosofování cestou – oslavou života člověka. A tato oslava, je-li smrt její možností, smrtí nikterak nekončí.

Lenka Hanovská

Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno
lenka.hanovska2@gmail.com

³ Dubský, I., *Quaestio temporis*. In: Havel, V. (ed.), *Hostina*. Toronto, Sixty-Eight Publishers 1989, s. 127–137.